

Ką gali pakeisti vienas žmogus?

Viskas prasidėjo rojuje. Dievas sukūrė tobulą vietą ir joje apgyvendino Adomą ir Ievą. Uždraudęs valgyti obuolį, Dievas tikėjo žmonių ištikimybe. Bet rojaus gyventojai nusižengė sugalvotai taisyklei ir taip, galima sakyti, atsirado pragaras, o už bausmę Ieva su Adomu buvo ištremti gyventi į žemę. Mūsų mintys ir jausmai kontroliuojami politikos, tačiau jie niekada nebus pilnai suvaržyti, jei noras reformuoti pasaulį stipresnis net už ginklą. Na, o ką gali pakeisti žmogus, nesistengdamas pertvarkyti pasaulio?

Asmens įtaka kitam gali nulemti visą likusį gyvenimą. Kitaip tariant, kiekvienas individo veiksmas turi pasekmes, tikėtina, sukeliančias esminį lūžį kito žmogaus gyvenime. Kartais net nepajuntame, kaip mūsų ištarti žodžiai, poelgiai veikia žmoniją. Kelios garsiai išsakytos vieno žmogaus mintys gali sukelti karą ar paskelbti taiką (prisiminkime Čerčilio kalbą, kurioje minima ant Europos nusileidusi „geležinė uždanga“ pradėjo šaltąjį karą). Šiandien kone kiekvienos šalies konstitucija skelbia dar Žano Žako Ruso iškeltas laisvo, nevaržomo žodžio bei elgesio idėjas*. Tačiau ar tikrai verta visuomet elgtis taip, kaip individui atrodo geriausia? Lietuvių literatūroje ryškų paveikto žmogaus paveikslą pateikė realizmo atstovas Jonas Biliūnas apysakoje „Liūdna pasaka“. Banių šeimos gyvenimas priminė idilę – du vienas kitą mylintys žmonės kuria šeimą, planuoja jos pagausėjimą. Tačiau susiklosčius pragaištingoms aplinkybėms, šeimos galva Petras išėjo į sukilimą, iš kurio nebegrižo. Žinoma, bandydamas kovoti prieš carinės Rusijos nutarimus, jis siekė laimės ir džiaugsmo savo žmonai ir išsvajotiems vaikams. Tačiau Juozapotai toks spontaniškas ir neaptartas vyro sprendimas reiškė dvasinę pražūtį. Bemaž nuo tos akimirkos, kai Petras išėjo, Juozapotai galvoje sukosi tik vienas klausimas, nuskambėjęs apysakos pradžioje ir pabaigoje: „Ar nežinai, tamsta, kur mano Petriukas?“ Lyrinės, psichologinės prozos pradininkas Jonas Biliūnas parodė, kaip vienas žmogus pakeičia kito gyvenimą, kaip tai lemia jo psichinę būklę. Petras Banys pralaimėjo visomis prasmėmis – sukilėliai buvo numalšinti, o žmona neteko sveiko proto ir iki gyvenimo galvos ieškojo savojo Petriuko. Mylimo žmogaus įtaka pasireiškė ir Juozo Apučio novelėje „Vieniša sodyba“. Išduota sutuoktinio moteris atskleidė, kokias žaizdas širdyje gali palikti vienas žmogaus sprendimas. Šiandienos žmogus per retai susimąsto, kokią įtaką daro kitiems. Lietuvoje dominuojantis didžiausias savizudybių Europoje skaičius verčia sunerinti, ar nesielgiame per daug egoistiškai? Ar neužmirštame pagalvoti apie esančio žmogaus jausmus? Vis dėlto juk verta apmąstyti kiekvieną žingsnį, kuriant savąjį Nojaus laivą, nes atėjęs potvynis galų gale paveiks kiekvieną.

Antikinėje Graikijoje išplitusi kalokagatijos idėja skelbė, kad laimingas žmogus tas, kuris kovoja už savo valstybę*. Panašiai mąstė ir vienas JAV vadovas, sakęs, jog svarbiausia ne tai, ką žmogus duoda tėvynei, o tai, ką jis padaro savo krašto labui. Juk tautos likimas priklauso nuo kiekvieno iš mūsų. Mąstant apie vieno žmogaus poveikį tėvynei, prieš akis išnyra galingas, atrodo, visos tautos dvasia persismelkęs raitelis, 1909 m. nutapytas M. K. Čiurlionio paveiksle „Vyčio preliudas“. Menininkas nevaizduoja visos tautos, tvirto ir stipraus kūno, tačiau išryškina dvasinę stiprybę. Analogiška vidine jėga spinduliavo ir lietuvių poetas bei partizanas Bronius Krivickas, savo gyvenimą paaukojęs tėvynei. XX amžiaus viduryje turėjęs galimybę trauktis į Vakarus (kaip daugelis Lietuvos inteligentijos), pasiliko Lietuvoje, nes, anot, jo kraštiečio Petro Mikelinsko, manyta, kad sovietai jau nebe tie, jau pasikeitę, sudemokratiškėję. Jauno žmogaus viltys nepasiteisino, prasidėjo teroras. Persekiojamas poetas išitraukė į partizaninę kovą, Jėgos buvo nelygios. Tai skelbia ir bibliniais motyvais paremtas B. Krivicko eilėraštis „Dovydas prieš Galijotą“, kuriame didelis ir stiprus milžinas buvo nugalėtas dvasine stiprybe ir ryžtu pasižymėjusio Dovydo. Juk, kaip skelbia Broniaus Krivicko sonetai, kovą laimi ne tas, kuris nugalai fiziškai, o tas, kuris renkasi aukojimosi už tėvynę kelią. Nujausdamas artėjančią mirtį, B. Krivickas nepasidavė ir kovojo iki paskutinės minutės. Apmaudu, tačiau šiandien daugelis Tėvynės nelaiko egzistencine būtinybe, renkasi laimės ieškoti svetur. Tai atspindi ir Oskaro Koršunovo spektaklio „Išvarymas“ veikėjai. Emigravę veikėjai praranda tiek tautinį, tiek asmeninį tapatumą, o grįžti atgal neleidžia gėdos jausmas. Tokia savigrauža primena ir Salomėją Nėrį, kuri pasitraukusi iš Lietuvos kaltės jausmą aprašė poezijos rinkinyje „Prie didelio kelio“. Priešingai negu „Išvaymo“ veikėjai bei S. Nėris elgėsi kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas, kuris, neabejotina, suprato vieno žmogaus įtaką tautai. Trylika metų vaikomas po įvairiausių Lietuvos kampus dėl per daug įtaigių, tėvynės labui skirtų pamokslų, Vaižgantas altruistiškai tęsė savo veiklą. Tokie patriotai kaip Bronius Krivickas ar Juozas Tumas-Vaižgantas paneigė F. Nyčės iškeltą vitališko antžmogio idėją ir įrodė, jog žmogui nerūpi vien praktiniai išskaičiavimai, instinktai. Taigi vieno žmogaus žodžiai ir veiksmai ne tik skatina kovoti už tėvynę, bet ir verčia susimąstyti apie gyvenimo tikslus.

„Gyvenimas daug atima, bet dar daugiau jis duoda“, – rašė Vytautas Mačernis. Svarbu nepamiršti, jog tai, kaip pakrypsta gyvenimo kelias, nulemtas kitų žmonių ar veiksmų, duoda ir saldžiųjų vaisių, dar neparagautų Ievos ir Adomo ir paliktų kabėti rojuje. Kiekvieno žmogaus gyvenimas trapus ir laikinas, tačiau visi palieka pėdsaką. Vienos mąstančios būtybės mintys, žodžiai ir veiksmai gali pakeisti mylimo žmogaus gyvenimą, tėvynės dvasios likimą ar asmens pasaulio suvokimą.